

FTMM¹ Alanlarında Görünmeyen Cinsiyet Mi?: Kız Çocukları ve Kadınlar Her Yerde!

Duygu ALTINOLUK² - Sosyolog

dygaltinoluk@gmail.com

Topluşsal cinsiyeti eğitim temelinde tartışmaya açmak, erkek egemen eğitim sistemi içerisinde bilimin cinsiyetlendirilmesini düşünmeyi de beraberinde getirirken, en temelde bilgiye sahip olanın sorgulanmasını da içermektedir. Henüz rahme düşüğümüz andan itibaren bizlere atanan cinsiyetimiz, toplumun bizden beklediği cinsiyet rollerini çerçeveleyerek, yaşamımız boyunca bizi şekillendirir. Bugün, toplumun her alanına sirayet eden ayrımcı, eşitsiz ve cinsiyetçi tutum bilgi ve bilim alanında da kendini göstermektedir. Cinsiyetleri dikotomik olarak bölen patriyarkal kapitalist sistem, bilim alanında kadınlara olmaları ve durmaları gereken yeri belirlemiş; böylece meslekleri dahi kız çocuklarının küçük yaşlarından itibaren cinsiyetli hale getirmiştir. Bu nedenle günümüzde şoförlükten mimara, mühendisten doktora, biyoloğtan kimyagere kadınların varlığını bilsek dahi görmekte zorlanırsınız. Mesleki hayatlarımıza girerken bizden beklenen cinsiyet rol ve davranışları neticesinde "erkek" meslekleri olarak toplumda mit olarak yer eden alanlardan çekilmemiz beklenir.

Sylvia Walby (2016), tüm patriyarkal değerlerin özellikle sosyalizasyon³ sürecinde aktarıldığını savunur. Lise sonrası üniversiteye geçiş her ne kadar merkezi atamayla da olsa belirli meslekler erkeklere özgü bir alan olarak çerçevesizlenir. Öğretmenlik gibi ev hayatını sekteye uğratmayacak, çalışma saatleri açısından kadınlara uygun meslek kategorisi patriyarkal toplum tarafından aktarılır. Güç eşitsizliğine dayalı böyle

bir yapılanma da kadının tıpkı toplumda olduğu gibi akademideki ikincil konumunu yeniden üretmektedir. Kadın ve erkeğin sosyalizasyon aracı olarak karşılaştığı ilk aşama olan aileden okula, çalışma hayatından politikaya tüm toplumsal kurumların cinsiyetçi mekanizmayla kuşatılmış olması kadın üzerindeki hegemonik erkeklik baskısının yeniden üretilmesine de katkı sağlamaktadır.

Birleşmiş Milletler, kadınların ve kızların FTMM alanlarında eğitim ve araştırma faaliyetlerine katılımını teşvik etmek amacıyla 11 Şubat 2015'te "Bilimde Kadın ve Kız Çocukları Uluslararası Günü" olarak ilan eder. Tüm dünyada FTMM alanlarında dezavantajlı

bir grup olarak kızların ve kadınların dikkatini de çekerek bir farkındalık yaratması beklenir. 21. yüzyılın ilk çeyreğini geride bırakırken, kız ve oğlan çocuklarına büyüünce ne olacaklarını sor-

duğumuzda alacağımız cevap kuvvetle muhtemel kız çocukları için öğretmen ya da doktor (hatta bazen anne bile olabilir bu cevap ki doktor cevabı dahi çoğunlukla çocuk doktoruna evrilebilir), oğlan çocukları için ise mühendis, doktor, pilot, polis, asker gibi pek çok meslek grubunu sayabilirler.

Patriyarkal kapitalist sistemin bir getirisi olarak bilimde kız çocukları ve kadınların arka plana atılmaları toplumsal bir gerçeklik olarak karşımıza çıkarken; Türkiye'de FTMM alanında istihdam edilen kadın oranı sadece %36. Yükseköğretim Kurumu'nun 2020 raporuna göre ise akademisyen kadınlar ise %45,13 gibi hemen hemen eşit bir oran olmasına rağmen

¹ İngilizce karşılığı Science, Technology, Engineering, Math olan STEM için Fen, Teknoloji, Mühendislik, Matematik şeklinde kısaltma yapmanın Türkçe literatür için daha anlamlı ve katkı sağlayıcı olacağını düşünüyorum. Bu nedenle makale boyunca FTMM (okunuşu: FeTeMM) kavramını kullanacağım.

² Eğitim Sen Kilis İl Temsilciliği Kadın Sekreteri, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyoloji Bölümü öğretim elemanı, dygaltinoluk@gmail.com

³ Socialization: sosyalizasyon, toplumsallaşma. Bugün sosyoloji literatüründe bu kavram, toplumun değer, norm ve beklentileriyle o toplumun kültürünü benimsemeyi sağlayan süreci anlatmaktadır.

üst kadrolara çıkıldıkça bu oranda düşüş görülüyor. Her alanda olduğu gibi kadınlar, istihdam alanında ve yönetim kadrolarına sahip olma anlamında da ya “cam tavan” a ya da “sızdıran boru hattı” na maruz bırakılıyorlar. TESEV’in (2019) raporuna göre Zeynep Gülru Göker’in yaptığı analiz oldukça çarpıcı bir analizi bize veriyor. Göker’e göre kadınların üst düzey karar alma mekanizmalarında geride olmalarının en büyük sebeplerinden biri az önce bahsini ettiğimiz cam tavanken, ataerkil normların kadınların rollerini çerçevelemesiyle birlikte FTMM alanlarına giriş yapmalarını engelleyen en temel unsurlardan biri de sızdıran boru hatlarıdır. Bilim alanlarında erkeklerin yetenek ve gücünü biyolojik bazı temellere bağlar-ken kadının kamusal bilim alanlarının dışındaki özel alanlarında da cinsiyet rol ve beklentilerine dair gerçekleştirilmeleri gereken pek çok rol ve sorumluluk kendilerine yüklenir. Böylece bilgiden bilime uzanan ve kadın hareketinin büyük mücadele sonucu elde ettiği özel alandan kamusal alana giden yolda cinsiyetlendirilmiş alanlar ve meslekler karşımıza engel olarak dikilirler.

2013-19 yılları arasında FTMM alanına lisans düzeyinde yerleşen kadın-erkek öğrenci sayılarını ve aradaki farkları araştıran bir çalışma olarak Özge Özkurt ve İlker Yakın’ın (2020) makalesi karşımıza çıkıyor. Bize FTMM alanlarından lisans düzeyine mühendislik-teknoloji ve bilgisayar-matematik alanlarının 6 yıl bazında karşılaştırmalı bir analizini sunuyorlar. Ele aldıkları makaleye göre ise alan seçimlerindeki kadın-erkek arasındaki fark ne yazık ki oldukça fazla. Medikal-Sağlık alanları dışında kalan tüm FTMM alanlarında erkeklerin sayısı kadınların sayısını geçmiş ve aradaki makasın kapanması için ise teşvik etmekten ve farkındalıktan da ziyade hem sosyalizasyon sürecinde kız çocuklarının bu alanlardaki “yapabilme gücü ve potansiyelleri”ni ortaya çıkarmalarını sağlayacak güçlü bir eğitim müfredatı gerekmektedir. Oysa bizler biliyoruz ki Millî Eğitim Bakanlığı 2019 yılında toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı müfredatı sonlandırmış (Taş ve Bozkurt, 2020) ve akabinde de YÖK, üniversitelerdeki toplumsal cinsiyet derslerini zorunlu ders olarak okutulmaması için çıkarmıştır. Her ne kadar bugün seçmeli ders olarak toplumsal cinsiyet dersini üniversitelerde veriyor olsak dahi, biliyoruz ki toplumsal cinsiyete dair olan dersleri müfredatlara sokmakta bürokratik pek çok engelle karşılaşmaktayız. Ancak hangi engelle karşılaşsak karşılaşalım, çok daha fazlasına karşı gelecek ve yenecek gücümüz olduğunu biliyoruz. Bu nedenle kız çocuklarının ve kadınların cesaretlendirilmesinden ziyade bu alanlara girişlerine engel olan patriyarkal

kapitalizmin düzenlediği toplumsal norm ve değerleri yıkmakta fayda var. Artık “hanım hanımcık” bir kız çocuğu olmasını öğütlemekten daha fazlası gerekiyor, “dünyayı değiştirebilirsin” gibi içinde var olan cesaretin çıkmasında onlarla dayanışmak; kız çocuklarının bilim alanındaki görünmezliğinden öte, onları engelleyen unsurların farkında olup o kanalların açılmasını sağlamakla yükümlüyüz. Mücadelemiz kız çocuklarının ve kadınların FTMM dahil tüm alanlarda var olduklarını ve olmaya da devam ettiklerini sıklıkla feminist yöntemle anlatıp eril tarih ve bilimi yapısökümüne uğratmakla devam etmeli.

Başta FTMM olmak üzere, bilimin her alanında kadınlar ve hatta BAYANLAR(!) fırsat eşitliğine sahip olmalıdır. Kimsenin eşi, kızı, çocuğu, partneri olmadan kendi öz varlığımızla her yerdeyiz ve olmaya da devam edeceğiz.

**O yüzden hemen şimdi yüksek sesle söylüyoruz:
YAPABİLİRİZ! YAPIYORUZ! YAPACAĞIZ!**

Söyleyecek sözümüz, değiştirecek gücümüz var!

Kaynaklar

- Özkurt, Özge ve Yakın, İlker. (2020). 2013-2019 yılları arasında Türkiye’deki üniversitelerin stem alanlarındaki kayıtlı öğrenci sayılarının cinsiyet bağlamında karşılaştırılması. *Euroasia Journal of Social Sciences and Humanities*, 7 (3), 68-85.
- Taş, Bilge ve Bozkurt, Ekin. (2020). Türkiye’de stem alanındaki toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri araştırma ve izleme raporu. <https://etkiniz.eu/wp-content/uploads/2020/09/stem.pdf>
- Walby, Sylvia. (2016). *Patriyarka kuramı*. İstanbul: Dipnot Yayınları.
- https://www.tesev.org.tr/wpcontent/uploads/rapor_Akademide_Kadinlar_ve_Toplumsal_Cinsiyet_Esitligi_Gulru_Goker.pdf

